

### **Rola sprawczości i moralności w dehumanizacji - ujęcie integracyjne**

Dehumanizację definiuje się jako odmawianie innym ludzkich cech lub ogólnie człowieczeństwa co można zilustrować następującym przykładem. W odcinku serialu Black Mirror, żołnierze zostali wyposażeni w elektroniczny chip, który sprawiał, że grupa, z którą walczyli wyglądała jak przypominające zombie potwory. Takie zniekształcenie pozwalało żołnierzom walczyć z wrogiem bez żadnych zahamowań. Dopiero gdy jeden z nich doświadczył zakłóceń w działaniu urządzenia, mógł zobaczyć, że w istocie walczył z bezbronnymi cywilami. Ta świadomość znacznie ograniczyła jego zdolność do walki oraz przyczyniła się do przeżywania traumy. Chociaż podany przykład jest fikcyjny, to w prawdziwym życiu dehumanizacja jest poważnym problemem społecznym i występuje na przykład w kontekście wojny. Biorąc pod uwagę, jak powszechne jest zjawisko dehumanizacji, w tym projekcie podejmujemy się zbadania przyczyn dehumanizacji (Cel 1) oraz interwencji zmierzających do zmniejszenia dehumanizacji. Proponujemy systematyczny program badawczy we współpracy z partnerami z Izraela, Hiszpanii i Wielkiej Brytanii.

Aby zbadać przyczyny dehumanizacji innych (Cel 1), sprawdzimy, czy dwa najbardziej podstawowe wymiary, według których oceniamy innych ludzi, tj. sprawczość i moralność, przyczyniają się do dehumanizacji. Sprawczość odnosi się do ukierunkowania na cel i posiadania kontroli nad własnymi działaniami, podczas gdy moralność dotyczy rozróżniania dobra od zła. W dotychczas przeprowadzonych badaniach pojawiają się mieszane wyniki co do tego, który wymiar jest ważniejszy w procesie dehumanizacji, zatem przeprowadzimy systematyczne badania, żeby to wyjaśnić. Równie złożony obraz pojawia się także w zestawieniu dehumanizowanych grup, gdyż obejmuje ono grupy tak różne jak bogaci i biedni lub ofiary i sprawcy w konfliktach. Ten skomplikowany obraz można jednak uporządkować, umieszczając dehumanizowane grupy w dwóch kategoriach związanych z ich społecznym uprzywilejowaniem. Z jednej strony, grupy nieuprzywilejowane mają niską sprawczość, związaną z ograniczonym wpływem na podstawowe warunki życiowe (mieszkaniowe, edukacyjne lub zdrowotne). Te grupy mogą być zatem dehumanizowane ze względu na mniejszą możliwość kontrolowania swojej sytuacji. Z drugiej strony sprawcy przemocy lub grupy wykorzystujące innych mogą być spostrzegani jako ponoszący odpowiedzialność za swoje czyny. Jednak biorąc pod uwagę, że ich działania odbywają się na cudzy koszt, ich moralność może być kwestionowana, a to może powodować dehumanizację. Aby zbadać te założenia, proponujemy program badawczy obejmujący trzy różne metodologie: 1) systematyczny przegląd literatury obejmujący szczegółową analizę badań dotyczących roli sprawczości i moralności w dehumanizacji, a także kompleksową klasyfikację dehumanizowanych grup. Takie zestawienie pozwoli nam sprawdzić czy dehumanizację różnych grup można powiązać z ich pozycją w strukturze społecznej; 2) analizy gazet internetowych i danych z Twittera, które pozwolą określić, czy grupy o różnej pozycji w konflikcie lub hierarchii społecznej są opisywane językiem, w różnym stopniu odnoszącym się do sprawczości, moralności i słów dehumanizujących, 3) badania eksperymentalne prowadzone w różnych krajach, pozwalające sprawdzić czy pozycja grup (uprzywilejowana lub nieuprzywilejowana) wpływa na ich dehumanizację, wynikającą z ocen sprawczości (w przypadku grup nieuprzywilejowanych) lub ocen moralnych (w przypadku grup uprzywilejowanych).

Aby zbadać interwencje zmniejszające dehumanizację (Cel 2), skupimy się na grupach nieuprzywilejowanych, ponieważ są one najbardziej prawdopodobnymi ofiarami dehumanizacji. Będziemy badać, czy zwiększenie sprawczości tych grup – poprzez opisanie ich jako odnoszących sukcesy w swoich działaniach (w porównaniu do porażek) zmniejszy ich dehumanizację. Jednak, kiedy grupa odnosi sukcesy, może być także postrzegana jako zagrażająca. Głos ofiar jest wtedy bardziej słyszalny i mogą odnieść się do moralnej odpowiedzialności sprawców i żądać uznania wyrządzonych im krzywd. Aby zmniejszyć to zagrożenie, zapewnimy uczestnikom możliwość moralnej rehabilitacji w przyszłości. Taka interwencja może złagodzić zagrożenie i sprawić, że grupa dominująca będzie bardziej skłonna pomóc grupie znajdującej się w niekorzystnej sytuacji.

Planujemy opublikować wyniki tego projektu w co najmniej pięciu międzynarodowych czasopismach i zaprezentować je na trzech konferencjach. Podsumowując, jesteśmy przekonani, że projekt ten wpłynie na obecny stan wiedzy na temat dehumanizacji oraz na przyszłe badania w tym zakresie, a także przyczyni się do planowania interwencji zmierzających do poprawy relacji społecznych.